

מיהו "חסר ישע"? המלצות ועדת ההיגוי הבין- משרדית לעניין הגדרת האדם הזקן כ"חסר ישע"

פאני יוז

שרה אלון

רינת וייגלר

דרורה נחמני-רוט

מיהו "חסר ישע"?

המלצות ועדת ההיגוי הבין- משרדית לעניין הגדרת האדם הזקן כ"חסר ישע"

דרורה נחמני-רוט רינת וייגלר שרה אלון פאני יוז

ג'וינט ישראל אשל | יחד בעשייה חברתית למען הזקנים | יד ריבה | משרד הבריאות
משרד המשפטים

יד ריבה

משטרת ישראל

משרד הרווחה

The Helpless Elderly Person, Definitions of the Law
Drora Nachmani-Rot, Rinat Wiegler, Sara Alon, Fanny Yuz

כתיבה ועריכה:
עו"ד דרורה נחמני-רוט, משרד המשפטים
עו"ד רינת וייגלר, ס/בכירה ליוע"מ,
משרד הרווחה והשירותים החברתיים
ד"ר שרה אלון, אשל
פאני יוז, עובדת סוציאלית ראשית
לחוק ההגנה על חוסים,
משרד הרווחה והשירותים החברתיים

עריכה: עינת איינשטיין
עיצוב והפקה: סטודיו אלף
מזכירות ותיאום הפקה: סימונה דוד
מנהל ההוצאה לאור: טוביה מנדלסון

הודפס בירושלים, תשע"א-2011

תוכן העניינים

5	מבוא
6	עבודת הוועדה
7	פרק א' - הגדרות הגדרות "חסר ישע" ו"אחראי" על חסר הישע
9	פרק ב' - חובת הדיווח ועקרונות פעולתה של "ועדת הפטור" חובת הדיווח ועדת הפטור
11	פרק ג' - המלצות לדרכי פעולה
13	תרשים זרימה המתאר את דרכי הפעולה
15	נספחים נספח 1 דוגמאות להמחשת ההגדרות "חסר ישע" ו"אחראי" נספח 2 הנחיות לעובדים סוציאליים לחוק ההגנה על חוסים נספח 3 טופס דיווח למשטרה נספח 4 טופס פנייה לוועדת פטור

מבוא

בשנים האחרונות החלה פעילות ארצית נמרצת להתמודדות עם תופעת ההתעללות בזקנים והזנחתם. עובדים סוציאליים לחוק ההגנה על חוסים ועובדים סוציאליים נוספים ברשויות מקומיות וכן אנשי מקצוע במערכת הבריאות מפעילים תכניות לטיפול ולמניעה בנושא התעללות בזקנים והזנחתם. במסגרת התמודדות זאת הופצו:

(א) חוזר מנכ"ל משרד הבריאות (2003), המחייב הקמת ועדות אלימות לאיתור, זיהוי, דיווח, טיפול ומניעה בנושא התעללות בזקנים בכל הארגונים המספקים שירותי בריאות (בתי חולים, קופות חולים ומוסדות גריאטריים);

(ב) חוזר של השירות לזקן במשרד הרווחה והשירותים החברתיים (2007), המחייב הקמת ועדות למניעת התעללות בזקנים במוסדות לזקנים שבפיקוח משרד הרווחה;

(ג) חוזר מטעם העובדת הסוציאלית הראשית לחוק ההגנה על חוסים (2007) בנוגע לחובת הדיווח בגין פגיעה בחסר ישע. החוזר, הכולל נהלים לפעולה בנושא זה, הופנה אל כל הרשויות המקומיות.

במקביל, הוקמה ועדת היגוי בין-משרדית שהתכנסה כדי לדון בנושא עברות של פגיעה בזקנים. במסגרת דיוניה של ועדת ההיגוי נדונו, בין היתר, עברות שונות של ניצול הזקן, ובכללן עברות של ניצול כלכלי וכן עברות המחייבות דיווח בהתאם לחוק העונשין, פגיעה בחסרי ישע (1989). במהלך הדיונים עלו סוגיות ושאלות הנוגעות **להגדרתו של אותו אדם זקן כ"חסר ישע"** שבעניינו קיימת חובת הדיווח מכוח אותו חוק. מתוך הדיונים עולה כי חלק מאנשי המקצוע במעגל המחויב בדיווח אינם מיטיבים להכיר את החוק, חלקם מתלבטים לא אחת אם הזקן הנפגע הנו "חסר ישע", וכן הועלו דילמות אתיות ומקצועיות המונעות מאיש המקצוע מלדווח לעובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים ו/או למשטרה - כמחויב על פי החוק - על מקרים שבהם לכאורה נפגע זקן מעברה שבוצעה נגדו.

הרכב הוועדה

ד"ר שרה אלון, מנהלת תכניות למניעת התעללות, אשל - יושבת ראש הוועדה
פאני יוז, העובדת הסוציאלית הראשית לחוק ההגנה על חוסים, השירות לזקן, משרד הרווחה והשירותים החברתיים

דרורה נחמני-רוט, עורכת דין, מחלקת ייעוץ וחקיקה (פלילי), משרד המשפטים
רינת ויגלר, עורכת דין, סגנית בכירה ליועצת המשפטית, משרד הרווחה והשירותים החברתיים
מיקי שינדלר, עורך דין, מנכ"ל עמותת "יד ריבה"
טליה אגמון, עורכת דין, הלשכה המשפטית, משרד הבריאות
ברברה לנג, רכזת ארצית למניעת התעללות בזקנים, השירות לעבודה סוציאלית, משרד הבריאות

מלכה פרגר, מנהלת המחלקה לעבודה סוציאלית בגריאטריה, משרד הבריאות
סגן ניצב עורכת דין **אורנה נחמני**, ראש מדור נפגעי עברה, משטרת ישראל
רב-פקד **דינה מרום**, מדור נפגעי עברה, משטרת ישראל

עבודת הוועדה

הוועדה קיימה דיונים בנושא הגדרת הזקן כ"חסר ישע" החל מדצמבר 2007 ועד לדצמבר 2009.

הוועדה זימנה לדיוניה, בין היתר, את ד"ר דורון נסימיה מהמרפאה לבריאות הנפש רמת חן, השייכת לשירותי בריאות כללית¹, וכן את הפרקליטה שלמה לוי מפרקליטות מחוז הצפון². כן הובאה בפני הוועדה סקירה על חובת הדיווח ועל עבודתה של ועדת הפטור בכלל זה. הובאו בפניה מקרים שנדונו בפני ועדת הפטור של מחוז ירושלים, שבהם עלה חשד לביצוע עברה כלפי הזקן "חסר הישע". המקרים הובאו לאחר שדווחו לעובדת הסוציאלית הראשית לחוק ההגנה על חוסים, אשר ביקשה לשקול בנוגע אליהם מתן פטור מחובת הדיווח למשטרה. כמו כן דנה הוועדה בהרחבה ברקע ובנסיבות שעמדו בבסיס פסק הדין של בית המשפט המחוזי בנצרת בת"פ 1209/01 **מדינת ישראל נ' רועי כרמלי וכן בפסק הדין שניתן בערעור על פסק דין זה בע"פ 1280/06 רועי כרמלי נ' מדינת ישראל (להלן: "פרשת כרמלי")**. יש לציין שב"פרשת כרמלי" מדובר בנכד אשר הורשע בניצולה הכלכלי של סבתו וכן הורשע בעברה של הזנחתה בהיותו "אחראי" עליה כ"חסרת ישע". חשיבותו של הדיון ב"פרשת כרמלי" הייתה בניתוח אותן נסיבות של העברות שבוצעו על ידי הנכד כלפי סבתו שהביאו את בית המשפט להגדיר את הסבתא כ"חסרת ישע" ואת הנכד כ"אחראי" עליה.

הוועדה עמדה על תהליך החקירה רב-התהפוכות, כפי שהביאה אותו הפרקליטה שטיפלה בתיק. דגש הושם בלקחים שיש ללמוד מהמקרה, אשר מומלץ כי יעובדו בחלקם על יד המשטרה לצורך שיפור הליך החקירה וייעולו, ועיקרם עולה מתוך ההמלצות שלפנינו.

¹ ד"ר נסימיה הנו מומחה בגריאטריה ובפסיכיאטריה, בעל ניסיון קליני בטיפול בזקנים, חבר קבוע ב"צוות הרב-מקצועי הנייד", המסייע לעובדים הסוציאליים בעיריית תל-אביב המטפלים בזקנים בסיכון ובזקנים החשופים להתעללות ולהזנחה.

² פרקליטה אשר טיפלה ב"פרשת כרמלי", אשר תובא להלן בנספח 1 (סעיף 5).

פרק א' - הגדרות

הגדרות "חסר ישע" ו"אחראי" על חסר ישע

1. "חסר ישע"

"חסר ישע" - על פי הגדרת החוק (סעיף 368א) "מי שמחמת גילו, מחלתו או מוגבלותו הגופנית או הנפשית, ליקוי השכלי או מכל סיבה אחרת, אינו יכול לדאוג לצורכי מחייתו, לבריאותו או לשלומו".

לאור העובדה כי הגדרת "חסר ישע" הנה רחבה ביותר, להלן קריטריונים לקביעה כי הזקן "חסר ישע":

א. האדם הזקן הנו "חסר ישע" כאשר אינו יכול לספק לעצמו את צרכיו הבסיסיים או חלק מהם;

ב. גיל יכול להיות מרכיב בהגדרת האדם הזקן כ"חסר ישע". עלייה בגיל עלולה לגרום לתלות, למוגבלות ועוד;

ג. כאשר "חוסר הישע" של הזקן בקשר לליקוי בתפקודו נובע ממוגבלות פיזית, מהפרעה נפשית או מתשישות נפשית, או משני הגורמים יחד;

ד. כאשר מבוצעת כנגד הזקן עברה (המחויבות בדיווח לפי החוק) על ידי מי שהוא בגדר "האחראי עליו" או על ידי כל עובד במעון שבו הוא שוהה;

ה. הזקן הנו "חסר ישע" כאשר קיימת מערכת יחסים של תלות, שליטה או מרות עם "האחראי עליו", וכאשר תלות, שליטה או מרות אלה גורמים לו לפחדים ולחרדות שאינם מאפשרים לו להתגונן, להתלונן או "לצאת מהמצב שבו הוא נתון", ו"האחראי עליו" מבצע כלפיו עברות המחויבות בדיווח (וזאת כמובן מבלי שהזקן מסוגל, בשל מצבו המיוחד, למנוע את ביצוען); כאשר האדם "האחראי" מבודד את הזקן מקשר עם הסביבה, כולל עם בני המשפחה האחרים, ולאחר זמן אין היכולת הנפשית והפיזית לצאת ממצבו זה ו/או להתלונן על אותו אדם בשל פחדים וחרדות שפיתח מפני אותו אדם;

ז. ייתכן מצב שבו הזקן אינו "חסר ישע" במקור אך הופך "חסר ישע" באופן זמני עקב פעולות המבוצעות כלפיו בתהליך מתמשך, לאורך תקופה, שבו נשללת ממנו על ידי "האחראי עליו", בשיטות ובהדרגה, אספקת צרכיו הבסיסיים (אוכל, תרופות, יכולת הניידות ויצירת הקשר עם אחרים ועוד). דוגמה לכך ניתן למצוא ב"פרשת כרמלי" בנספח 1 (לעניין זה יש להעיר כי הסבתא ב"פרשת כרמלי" אמנם הגיעה למצב של תת-תזונה ושל דמנציה, אך היא הפכה "חסרת ישע" כבר בתחילתו של התהליך, עוד טרם היותה במצב תת-תזונה או דמנציה);

ח. כאשר "חוסר הישע" נובע מחוסר יכולת של הזקן לחלץ עצמו ממצב של הזנחה, ניצול או התעללות בו.

לסיכום:

1. בניגוד ל"קטין", המוגדר בחוק באופן נפרד כ"חסר ישע" מעצם היותו קטין, כאשר ליתר האוכלוסייה - גורם הגיל אינו יכול להיות הגורם הבלעדי בהגדרה. מהגדרת האדם "חסר הישע" ניתן להסיק כי אין לראות אדם כ"חסר ישע" רק בשל היותו זקן. בנוגע לאדם זקן, חוסר הישע "מחמת גילו" צריך להיות קשור לעובדה שהוא "אינו יכול לדאוג לצורכי מחייתו, לבריאותו או לשלומו" בנסיבות מסוימות. מכאן שיש להתייחס להקשר ולנסיבות: יש לבדוק אם קיים מתאם בין מאפייני החשוד בביצוע העברה נגד הזקן (כגון: מיהו אותו חשוד? האם ניתן להגדירו כ"אחראי" על הזקן? מהי מערכת יחסיו עם הזקן? באיזו עברה הוא נחשד?) לבין אופן תפקודו של הזקן בהקשר לאותה עברה שיש חשד כי בוצעה כלפיו.

2. **עצם היותו של אדם צלול אינה שוללת את היותו חסר ישע בנסיבות מסוימות.**
3. חוסר הישע יכול להיות זמני, כמו במקרה שבו בתקופה מסוימת האדם מוגבל בשל מחלה ההופכת אותו לתלוי באחר. עם ההחלמה ממחלתו מוסרת העילה לתלות, והוא יכול לחדול מלהיות "חסר ישע".

ככלל, מומלץ להתייעץ עם אנשי מקצוע נוספים (עובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים, רופא גריאטר, פסיכיאטר, צוות רב-מקצועי) באשר לקביעה אם בנסיבות אלו יש להגדיר את הזקן כ"חסר ישע".

2. "אחראי" על "חסר הישע"

"אחראי" על קטין או על חסר ישע הוא כל אחד מאלה:

- (1) הורה או מי שעליו האחריות למילוי צורכי מחייתו של קטין או של חסר ישע, האחריות לבריאותו, לחינוכו או לשלומו - מכוח דין, החלטה שיפוטית, חוזה מפורש או מכללא, או מי שעליו האחריות כאמור לקטין או לחסר ישע מחמת מעשה כשר או אסור שלו.

המשמעות היא כי אחריותו של אדם על הזקן חסר הישע אינה חייבת להיות קבועה בחוק אלא יכולה להיווצר עקב החלטה של גוף שיפוטי או מסמך הקובעים זאת, או כאשר ניתן להסיק זאת מנסיבות המקרה, מהתנהגותו וממערכת היחסים שבין הזקן לאותו אדם.

- (2) **בן משפחה של קטין או של חסר ישע, שמלאו לו 18 שנים ואיננו חסר ישע, והוא אחד מאלה: בן זוגו של אחד ההורים, סבו או סבתו, צאצא, אחיו או אחותו, גיסו או גיסתו, דודו או דודתו;**

- (3) **מי שהקטין או חסר הישע מתגורר עמו או נמצא עמו דרך קבע, ומלאו לו 18 שנים, ובלבד שקיימים ביניהם יחסי תלות או מרות.**

לעניין מהי אותה תלות או מרות הנדרשים ראה המצבים המפורטים לעיל בהגדרתו של הזקן "חסר הישע".

פסק הדין ב"פרשת כרמלי" נותן למושג זה פרשנות מרחיבה.

לסיכום:

- יש להדגיש כי קיים מגוון של מקרי התעללות והזנחה, ולכן:
- יש לבחון את הנסיבות ואת המצבים המיוחדים הקשורים לביצועה של עברה של תקיפת זקן או של התעללות בזקן על ידי מי שמוגדר כ"אחראי" עליו.
- התעללות נפשית, טרור, הפחדה, החזקת אדם במקום עם תנאים מסוימים השוללים ממנו את החופש והפיכתו לתלוי וכן הזנחה עלולים לגרום לאדם להיות חסר ישע בנסיבות אלה.
- חוסר הישע יכול להיות גם זמני.

פרק ב' - חובת הדיווח ועקרונות פעולתה של "ועדת הפטור"

חובת הדיווח

העקרונות הקבועים בחוק העונשין, התשל"ז-1977 סימן ו' - "פגיעה בקטנים ובחסרי ישע" (להלן: **"חוק חסרי ישע"**), בכל הנוגע לחובת הדיווח: בחוק יש התייחסות לסוגים שונים של חובות דיווח:

- חובת דיווח המחייבת **אדם מן היישוב**, הדורשת "יסוד סביר לחשוב כי זה מקרוב נעברה עברה בקטין... בידי האחראי עליו" - סעיף 368ד(א);
- חובת דיווח **המחייבת נושאי תפקיד**, "שעקב עיסוקם במקצועם או בתפקידם היה להם יסוד סביר לחשוב כי נעברה עברה... בידי האחראי עליו" - סעיף 368ד(ב);
- חובת דיווח **המחייבת אחראי על קטין או על חסר ישע**, שהיה לו "יסוד סביר לחשוב כי אחראי אחר על קטין או על חסר ישע עבר בו עברה" - סעיף 368ד(ג);
- חובת דיווח **מיוחדת**, הנוספת לנושא תפקיד, המחייבת **מנהל או איש צוות** במעון, במוסד או במסגרת חינוכית או טיפולית אחרת לדווח על עברת מין ועל עברה של גרימת חבלה חמורה **גם כשאין מדובר בעברה שנעברה על ידי "אחראי על קטין" או "אחראי על חסר ישע"**.

לעניין זה חשוב לציין כי חובת הדיווח חלה על **מנהל או על איש צוות** כאמור גם בנוגע לעברות המפורטות בנספח 1 שנעברו בין "חסרי הישע" לבין עצמם; ובמקרה שלפנינו, אם זקן "חסר ישע" מבצע את אחת העברות - כמו התעללות או תקיפה הגורמת לחבלה חמורה - ב"חסר ישע" אחר באותו מעון, במוסד או במסגרת חינוכית או טיפולית אחרת - מחיבה המקרה בדיווח.

- בכל אחד מהמקרים האלו מדובר בחובת דיווח אישית, שלא ניתנת להעברה. באשר לכל אחת מן החובות האמורות, החייב בדיווח יכול לבחור למי לדווח על המקרה: לעובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים או למשטרה.
 - נושא התפקיד ישקול למי עליו לדווח. עליו לתת את הדעת על הגורמים האלו:
 - א. טובת הקטין או חסר הישע;
 - ב. רמת הסיכון שמהווה החשוד בביצוע העברה לסביבתו;
 - ג. המסלול שאותו עובר המקרה כאשר הדיווח מגיע לעובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים שונה מהמסלול שהוא עובר כאשר הדיווח מגיע ישירות למשטרה;
- (1) אם המקרה מדווח ישירות למשטרה, נפתחת בהכרח חקירה משטרתית. על המשטרה להעביר מידע שהגיע אליה לעובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים להיוועץ עמו;
- (2) אם המקרה מדווח לעובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים, חייב אותו עובד סוציאלי להעביר את הדיווח למשטרה או לחילופין לפנות בבקשה לוועדת הפטור הקבועה ב"חוק חסרי ישע" ולבקש לפטור אותו מדיווח.

ועדות הפטור

- ועדת הפטור פועלת מתוקף סעיף 368ד(ו) לחוק העונשין (שכונה כאמור לעיל "חוק חסרי ישע");
 - ועדות פטור הוקמו ליד כל אחת משש פרקליטויות המחוז שברחבי הארץ (ירושלים, תל-אביב, המרכז, חיפה, הצפון ובאר-שבע);
 - הפרקטיקה ארוכת השנים הביאה את הוועדות ליצירת קריטריונים המייצגים את דרך פעולתן.
- הדיונים מתקיימים בדלתיים סגורות, והחומר המוצג בפני הוועדה חסוי (להגנה על הפרטיות, להגנה על זכות החשוד בפגיעה שלא להפיל את עצמו ולהבטחת שיתוף הפעולה);

- ועדת הפטור נועדה לדון במקרים שבהם סבור העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים כי אין מקום, זמנית או סופית, לדווח על המקרה למשטרה.

הקריטריונים למתן פטור זמני

- א. מתן פטור זמני כדי לברר את עובדות המקרה בדרך שאיננה חקירת משטרה;
- ב. מתן פטור זמני כדי להכשיר את הנפגע (בעיקר נפשית) לקראת חקירה;
- ג. מתן פטור זמני כדי לעקוב אחר תהליך טיפולי שהחשוד הסכים לו לאחר שהביע חרטה כנה והסכמה לתהליך כזה, כשאותו תהליך עשוי להיטיב עם המתלונן, ורק לאור תוצאות המעקב ניתן יהא להחליט בדבר מתן פטור סופי מדיווח;
- ד. מתן פטור זמני כדי לדאוג לשלום "חסר הישע" ולהבטיח את שלומו עד להסרת המגבלות לדיווח משטרת (כמו סידורו של חסר הישע במוסד מתאים טרם הגשת דיווח על עברה המבוצעת על ידי בן זוגו או "בן משפחה" של "חסר ישע" המתגורר עמו);

הקריטריונים למתן פטור סופי

- א. מתן פטור סופי מלדווח למשטרה במקרה חד-פעמי או חריג של אלימות פיזית שבוצעה ב"חסר ישע", שאינה בדרגת חומרה גבוהה, כשבנסיבות שהובאו יש ודאות גבוהה שאין סיכון שהמקרה יחזור על עצמו;
- ב. מתן פטור סופי מלדווח למשטרה במקרה שטובתו הברורה של "חסר ישע" היא שבנסיבות שנוצרו המקרה לא ידווח למשטרה ולא תיפתח חקירה, כמו מקרה של "חסר ישע" שהותקף על ידי "חסר ישע" אחר, שקיימת בנוגע לו חוות דעת רפואית ו/או פסיכיאטרית כי עצם פתיחת הליך חקירתי משטרת עלולה להביא להתדרדרות רצינית במצבו הנפשי ולגרום לו נזק מיותר.

פרק ג' - המלצות לדרכי פעולה

א. המלצות לדרכי פעולה עבור איש מקצוע העובד במסגרת שבה המפגש חד-פעמי או קצר מועד (כמו בית חולים, ייעוץ רפואי וכדומה), ומאתר בעצמו סימנים להתעללות/להזנחה או מקבל מידע על אודות זקן בסיכון להתעללות/להזנחה:

1. א. איש המקצוע יערוך בירור ראשוני על אודות מצב בריאותו של הזקן, על תפקודו ועל תנאי חייו, כולל אשפוזים חוזרים. איש המקצוע יכול להסתייע בעובדים סוציאליים לאיסוף נתונים על מצבו המשפחתי של הזקן ועל תנאי חייו. אם הזקן עבר ממקום מגורים אחר, יש לבדוק עם גורמי הטיפול במקום מגוריו הקודם מה היה מצבו בעבר. ב. אם הזקן מגיע אל איש המקצוע בלוויית בן משפחה או אדם אחר, יש לשים לב אם המלווה מאפשר לשוחח עם הזקן ללא נוכחותו. יש לשים לב לאינטראקציה ביניהם. ג. אם יש ספק באשר למצבו הקוגניטיבי של הזקן, מומלץ להתייעץ עם רופא המתמחה בפסיכיאטריה או בגריאטריה ולבקש ממנו לבדוק ולאבחן את הזקן. מומלץ להנחות את הרופא המאבחן כי יפרט ככל הניתן את ממצאי אבחון ולא יסתפק בציון מצבו הכללי של הזקן. אם הזקן אובחן כדמנטי, חשוב שהרופא יתייחס ביתר פירוט למצבו הקוגניטיבי של הזקן ולהשלכות של מצב זה על תפקודו היום-יומי של הזקן ועל יכולתיו (כמו למשל, האם הירידה הקוגניטיבית פוגעת בתפקוד מנטאלי זה או אחר של הזקן? האם יש ירידה ביכולת הקשב והריכוז וביכולת לעבד מידע, חוסר יכולת לווסת רגשות, חוסר יכולת לקבל החלטות?). יש חשיבות גם להתייחסות להשפעה של תרופות שנטל הזקן או להשפעות של אי נטילתה של תרופה נחוצה על מצבו הנפשי של הזקן.
2. יש לתעד בקפידה את המידע שהתקבל (בדיקות, שיחות, תצפית).
3. מוצע להתייעץ עם אנשי מקצוע נוספים (עובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים, רופא גריאטר, פסיכיאטר, צוות רב-מקצועי) בנוגע לקביעה אם בנסיבות אלו יש להגדיר את הזקן כ"חסר ישע".
4. בהתבסס חשד להתעללות ו/או להזנחה ואם הזקן "חסר ישע", יש לדווח לעובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים או למשטרה. בהקשר זה חשוב להדגיש כי די בחשד סביר, ולא נדרשת ודאות כי בוצעה עברה.
5. במקרה של חשד לניצול כלכלי לא קיימת חובת דיווח, אולם מומלץ ליידע את גורמי הרווחה.

יש חשיבות להתייעצות עם אנשי מקצוע: בתוך השירות עצמו - עם עמיתים ועם ממונים, וכן עם אנשי מקצוע מחוץ לשירות.

ב. המלצות לדרכי פעולה עבור איש מקצוע העובד במסגרת שבה הקשר עם הזקן הוא מתמשך (מחלקת רווחה, מרכז יום, קהילה תומכת, קופת חולים, בית אבות, מוסד לטיפול ממושך), ומאתר סימנים להתעללות/להזנחה או מקבל מידע על אודות זקן בסיכון להתעללות/להזנחה:

1. א. איש המקצוע יערוך בירור ראשוני על אודות מצב בריאותו של הזקן, על תפקודו ועל תנאי חייו.
- ב. להשלמת איסוף הנתונים והאבחון, מומלץ לערב אנשי מקצוע נוספים.
- ג. אם יש ספק באשר למצבו הקוגניטיבי של הזקן, מומלץ להתייעץ עם רופא המתמחה בפסיכיאטריה או בגריאטריה ולבקש ממנו לבדוק ולאבחן את הזקן. מומלץ להנחות את הרופא המאבחן כי יפרט ככל הניתן את ממצאי אבחון ולא יסתפק בציון מצבו

- הכללי של הזקן. אם הזקן אובחן כדמנטי, חשוב שהרופא יתייחס ביתר פירוט למצבו הקוגניטיבי של הזקן ולהשלכות של מצב זה על תפקודו היום-יומי של הזקן ועל יכולותיו (כמו למשל, האם הירידה הקוגניטיבית פוגעת בתפקוד מנטאלי זה או אחר של הזקן? האם יש ירידה ביכולת הקשב והריכוז וביכולת לעבד מידע, חוסר יכולת לווסת רגשות, חוסר יכולת לקבל החלטות?). יש חשיבות גם להתייחסות להשפעה של תרופות שנטל הזקן או להשפעות של אי נטילתה של תרופה נחוצה על מצבו הנפשי של הזקן.
2. אם אין די במידע שנאסף כדי לקבל החלטה, יש לחזור ולבדוק את מצבו של הזקן. אם הזקן מתגורר בקהילה, מומלץ לערוך ביקור פתע. זאת כדי להתרשם מהשינויים במצבו וללמוד על מאפיינים נוספים העלולים לחזק או לשלול את החשד להתרחשות התעללות/ הזנחה וכן לחזק או לשלול את הקביעה שהזקן "חסר ישע".
3. יש לשים לב ל:
- שינוי דרסטי בבריאותו של הזקן, בהתנהגותו הרגילה ובאורח חייו (בהופעתו, בהתנהגותו, בחיו, בשמירת קשר עם משפחה/חברים).
 - קיומה של תלות. יש לבחון תלות זו בין היתר על רקע מצבו הבריאותי, התפקודי והכלכלי של הזקן בהווה ובהשוואה להתנהגותו ולמצבו בעבר.
 - יש לבחון ולהעריך באיזו מידה יכול הזקן להיחלץ בכוחות עצמו מהמצב שבו הוא נמצא. היעדר יכולת כזו יש בה כדי להשפיע ולהעיד על מצב של חוסר ישע.

יש חשיבות להתייעצות עם אנשי מקצוע נוספים, בתוך השירות עצמו (כולל עם ממונים) ומוחוץ לשירות (עובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים, רופא גריאטר, פסיכיאטר, צוות רב-מקצועי) בנוגע לקביעה אם בנסיבות אלו יש להגדיר את הזקן כ"חסר ישע".

4. יש לתעד בקפידה את כל הנאמר ואת כל הנצפה, כדי שניתן יהיה לעקוב אחרי השינויים המתרחשים וכן להציג ראיות במקרה הצורך. מומלץ כי הדבר יתבצע על ידי כל הגורמים המקצועיים ובכל רצף הטיפול והשירותים.
5. אם יש חשד לפגיעה בחסר ישע, ובהקשר זה חשוב להדגיש כי די בחשד סביר ולא נדרשת ודאות שבוצעה עברה, יש לדווח לעובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים או למשטרה.

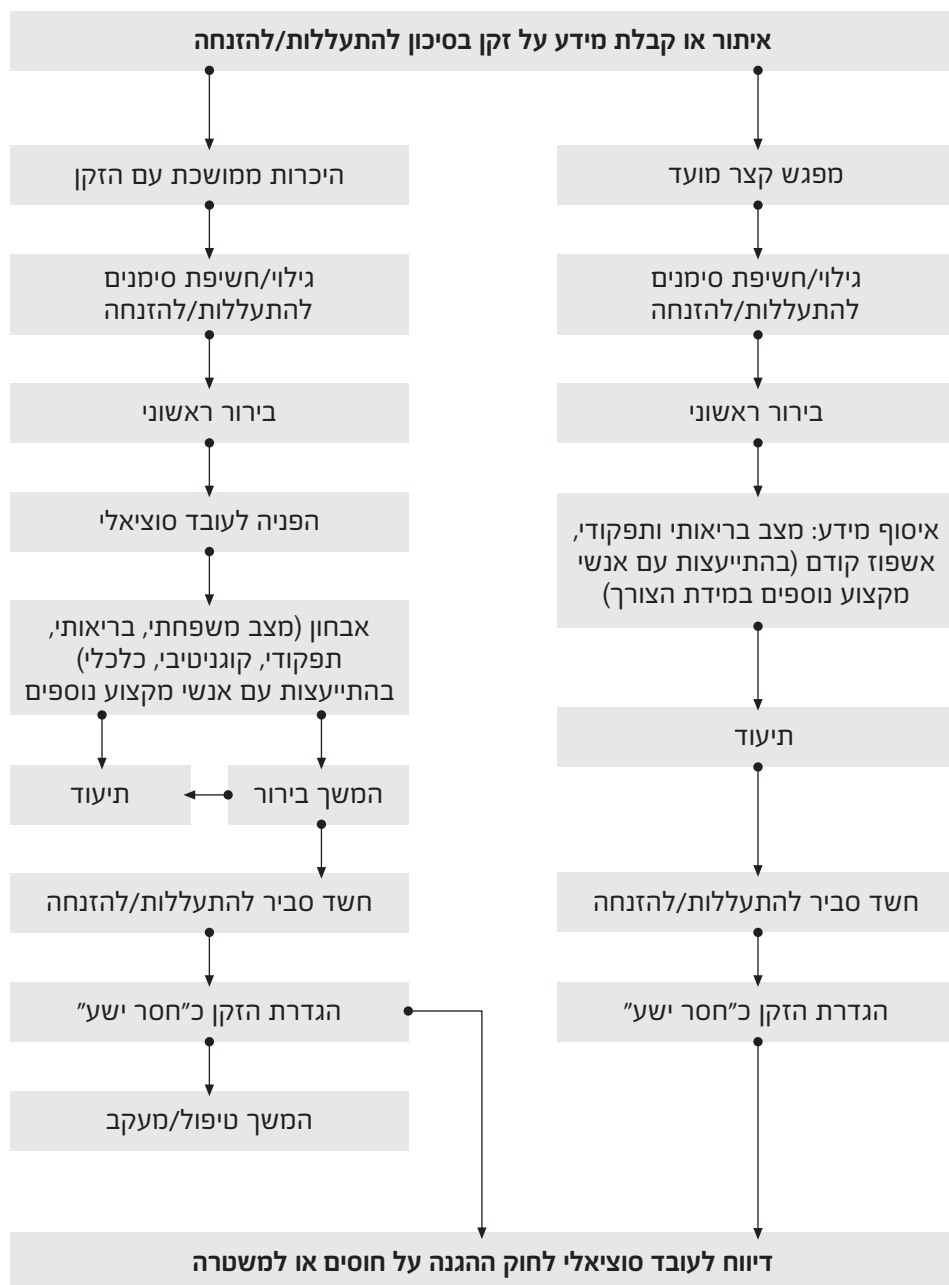
חשוב להדגיש כי על התעללות נפשית ועל הזנחה (במעשה או במחדל) חלה חובת דיווח.

6. על אף העובדה כי חובת דיווח אינה חלה על מקרי ניצול כלכלי, חשוב לזהות מצבים אלה הן מפאת עצם הפגיעה בזקן והן בשל העובדה כי מצב זה מלווה בדרך כלל בהתעללות נפשית. בנוסף, ניצול כלכלי תוצאתו בדרך כלל הזנחה.

להלן מאפיינים בולטים לאבחון מצבים של ניצול כלכלי:

- א. מקרים שאדם זקן מאפשר למישהו אחר להוציא סכומים גדולים מחשבונות;
- ב. כאשר חשבון הבנק מתרוקן מבלי ידיעתו של הזקן, והוא נשאר בלי כסף;
- ג. כאשר יש העברה שיטתית של כספים מחשבונות (או מכספיו השמורים) של הזקן לאדם אחר, במשפחה או מחוצה לה, ובאופן לא פרופורציונאלי לדפוס הקיים במשפחה או להתנהלות השגרתית של חיו;
- ד. כאשר יש העדפה בולטת של אדם אחד על פני אחרים במתן כספים מצד הזקן, ובניגוד למצב הדברים בעבר.

להלן תרשים זרימה המתאר את דרכי הפעולה המומלצות כאשר מתעורר חשד להתעללות בזקנים ו/או להזנחה של זקנים:

ג. המלצות לדרכי פעולה עבור עובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים אשר מקבל דיווח על חשד להתעללות ב"חסר ישע" ו/או להזנחתו בידי "האחראי" עליו (או כאשר מדובר בזקן הנמצא במסגרת של מעון, מוסד או מסגרת טיפולית אחרת ומדווחים לעובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים על חשד לביצוע עברה כלפי הזקן, לאו דווקא בידי "האחראי" עליו):

1. העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים ישלים במידת הצורך את המידע שנאסף.
 2. העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים ידווח למשטרה.
 3. במקרים שבהם למרות הבדיקות וההשלמות שבוצעו עדיין קיימת התלבטות אם הזקן הנו "חסר ישע" או שמדובר במקרה גבולי, יוכל העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים לפנות לוועדת הפטור המחוזית כדי לבקש פטור מדיווח על המקרה למשטרה. זאת לשם השלמת איסוף המידע וכן כדי להמשיך ולעקוב אחר מצבו של הזקן ואחר התנהגותו של החשוד בביצוע העברה.
- בסמכות ועדת הפטור להחליט כי על העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים לדווח על המקרה למשטרה, תוך מתן המלצה שתגובש בדיוני ועדת הפטור כיצד יש לחקור ולפעול.

נספחים

נספח 1

דוגמאות להמחשת ההגדרות "חסר ישע" ו"אחראי"

- 1. מקרה של חשד לביצוע עברת תקיפה כנגד זקן:**

החשוד בביצוע העברה הוא בנו הבגיר של הזקן, הסועד את הזקן. הזקן מתגורר עדיין בביתו. במקרה זה היה צורך לברר אם מערכת היחסים בין הבן לבין אביו הזקן היתה תלוית עקב אחד מהגורמים המנויים בהגדרת "חסר ישע", כמו תלות מחמת גילו של הזקן - שבדרך כלל קיימת אם מדובר בגיל מופלג שבו יש לזקן קושי לדאוג לצרכיו הבסיסיים; או בשל מחלתו או מוגבלותו הגופנית או הנפשית, ליקויו השכלי של הזקן או מכל "סיבה אחרת" - שבגללם אין הזקן מסוגל לדאוג לצורכי מחייתו, לבריאותו או לשלומו. כפי שיובהר להלן, משהתברר כי מדובר בזקן "חסר ישע", הרי שבן משפחה בגיר, אף שלא התגורר עם אותו זקן, נקבע כ"אחראי עליו" כמוגדר בחוק.
- 2. מקרה שנדון לאחרונה בבית המשפט המחוזי בתל-אביב יפו (ספטמבר 2009):**

במקרה זה הועלתה הסוגיה: **מהי הפרשנות של "חסר ישע" לפי הגדרתו בחוק העונשין -** מי ש"מכל סיבה אחרת אינו יכול לדאוג לצורכי מחייתו, לבריאותו או לשלומו", והאם "חוסים" בגירים שהושמו יחדיו במתקן של משמורת חוקית מוגדרים כ"חסרי ישע"? בית המשפט קיבל את הפרשנות המרחיבה שהוצעה על ידי הפרקליטות, שלפיה יש לפרש את הביטוי "מכל סיבה אחרת" כפשוטו, וקבע כי "יש לבדוק אם החוסים הבגירים... הגיעו למצב בו היו חסרי יכולת לדאוג לצורכי מחייתם, לבריאותם או לשלומם.... אף אם אין מדובר בחולים, מוגבלים בגופם ובנפשם או לקויים בשכלם...". בית המשפט קבע באותו מקרה כי "בשים לב לברירה שעמדה בפניהם (היינו, כלא או השלכה לרחוב), אין לומר כי החוסים היו חופשיים לעזוב את המתקן כרצונם... לא עמד בפני החוסים חופש בחירה אמיתי..."
- 3. דוגמה אחרת של אלימות מצד בת (כבת 40) כלפי הוריה (ילידי 1920 ו-1932):**

המקרה ממחיש את "חוסר הישע" של ההורים, ובמיוחד של האם: האם אמנם עצמאית בתפקודה, אולם בינה לבין בתה נוצרה מערכת יחסים מיוחדת אשר בה הבת שולטת ומטילה מורא ומרות על הוריה ואוסרת על האם לספק תרופות לאב. לפיכך, האם אינה יכולה לספק את צורכי בריאותו הבסיסיים של האב (התרופות שהוא זקוק להן עקב מחלתו). מכאן שלא רק האב הקשיש והסיעודי הנו "חסר ישע", אלא גם האם העצמאית, אשר הופכת תחת שליטת הבת ומרותה ל"חסרת ישע" בשל פחדה הרב מפני המשך אלימותה של הבת כלפיה.
- 4. מקרה של אלימות מצד בן (כבן 50) כלפי אמו הזקנה (ילידת 1929):**

במקרה זה נמצא כי אף על פי שהאם מתפקדת בצורה עצמאית יחסית (מתלבשת ומתקלחת לבד), היא סובלת מכאבים עקב מחלת פרקים קשה, וכן יש לה קשיים בניידות וביציאה מן הבית. בנוסף, הבן מפליא בה את מכותיו, והיא מפחדת ממנו בצורה משמעותית (עד כדי כך שהיא מבקשת מהעובדת הסוציאלית לחוק ההגנה על חוסים שלא תגיש נגדו תלונה במשטרה). בגלל מערכת יחסים זאת, שיש בה מרות מצד הבן כלפי אמו ופחד שלה מפניו, ובגלל מגבלת הגיל והניידות שלה, היא נחשבת כ"חסרת ישע", והבן נחשב "אחראי" עליה מכוח החוק בהיותו מוגדר כ"בן משפחה".

5. פרשת כרמלי:

פרשת כרמלי נדונה בבית המשפט המחוזי בנצרת (ת"פ 1209/01, פסק דין מיום 27.11.2005), ולאחר מכן בערעור בבית המשפט העליון (ע"פ 1280/06, פסק דין מיום 11.3.2007). פסק הדין חשוב כדי להבין את מערכת היחסים המיוחדת שנוצרה בין אישה זקנה, סבתו של הנאשם, לבין נכדה. הסבתא, כבת 85, ניהלה חיים עצמאיים בדירתה בחיפה, כשהיא מתפקדת היטב וצלולה בדעתה.

חשיבותו של פסק הדין ב"פרשת כרמלי" היא גם בנייתו שעשה בית המשפט המחוזי להגדרת "חסר ישע". בית המשפט התייחס למערכת היחסים התלותית בין הסבתא לנכדה ותיאר את תהליך הפיכתה של הסבתא על ידי נכדה ל"חסרת ישע" עד כי לא יכולה הייתה לצאת בכוחות עצמה מהמחצב שאליו נקלעה ולא יכולה הייתה להתלונן על התנהגותו של הנכד כלפיה. כל אלה הביאו לליקויים חמורים במצבה הבריאותי, הפיזי, הנפשי והקוגניטיבי כאחד.

מתוך התיאורים הפרושים בהכרעת הדין המפורטת ביותר של בית המשפט המחוזי, ניתן ללמוד על מערכת היחסים התלותית שהתהוותה בין הסבתא לנכדה ושהפכה אותה לקרבן, כשלא יכלה באותה תקופה, כאמור, להיחלץ ממצבה זה.

"...מעדות הסבתא עולה כי הנאשם ניצל את חולשתה, פחדה ומצוקתה כדי לסחוט ממנה כספים, כך שהוא הביא אותה לבנק בהיותה מטושטשת והורה לה לחתום... החשש והפחד אותו חשה מצביע ומלמד על טיב הקשר שהיה בינה לנאשם. התנהגותה והיענותה לדרישות הנאשם באופן אוטומטי מצביעים על המתח הרב בו הייתה נתונה עם הנאשם בתקופה ההיא. רגשות כאלה אין בהם כדי להעיד על קשר חם ואוהב מצד הנכד אלא נהפוך הוא, פחדיה ותחושותיה יש בהם כדי לחזק את הטענה כי נוצלה לרעה בידי הנאשם".

"... מן המובא לעיל עד כה, עולה תמונה ברורה על מידת שליטת הנאשם בסבתו. הסבתא נכנעה ולא יכלה לעמוד בפני הכוח הנפשי הרב וכן 'החיבוק' הפיזי החזק אשר הופעל עליה, תוך ניצול חולשתה ובדידותה. הנאשם המשיך באופן שיטתי להפעיל על הסבתא את 'קסמיו' ולבודדה מבני משפחתה האחרים..."

ניתן לסכם מערכת יחסים זו, אשר בה נוצר תהליך הזנחה שיטתית של הנכד את סבתו תוך הפעלת אמצעים פיזיים שהביאו אותה לתת-תזונה וגרמו להתדרדרות במצבה הנפשי והקוגניטיבי, כלהלן:

א. גיל גבוה של הקרבן (85);

ב. תלות רבה של הסבתא בנכד. הסבתא הייתה מבודדת באזור כפרי, ללא יכולת להיות עצמאית בדאגה לצרכיה וכשהיא מרוחקת מבני המשפחה האחרים;

ג. במשך הזמן, כאשר החלה כבר ההזנחה של הנכד את סבתו (המקרר היה ריק, הוא לא דאג להביא לה תרופות ומלבושים בסיסיים), עקב התלות ירד הביטחון העצמי של הסבתא, והיא הייתה במצב נפשי של פחד מפני הנכד ומפני מה שהוא מסוגל להמשיך ולעולל לה;

ד. הנכד ניצל את חולשתה של הסבתא, את בידודה ואת המרחק מיתר בני המשפחה, את פחדה ממנו ואת מצוקתה הנפשית;

ה. התנהגות הנכד באה לידי ביטוי בסחיטת כספים מסבתו (הבאתה לבנק לחתימה על מסמכים להעברת סכומי כסף גבוהים על שמו בהיותה מטושטשת ומפוחדת מפניו);

ו. הסבתא העידה (לאחר שהחלימה מאשפוז ממושך שבו הייתה בתת-תזונה ונחשבה כדמנטית) כי חוותה סבל נפשי ופיזי והרגישה מאוימת, וכי הנכד הוא אשר הביאה למצב זה;

ז. והעיקר - חוסר יכולתה של הסבתא להיחלץ ממערכת היחסים התלותית בינה לבין הנכד בנסיבות שפורטו לעיל, כפי שאמר בית המשפט:

"כדי שתקום חובה כלפי 'חסר ישע', צריכים להתקיים שני תנאים מצטברים:
'חסר הישע' צריך להגיע לדרגה קיצונית שבה נשללת מחסר הישע
(א) היכולת לחלץ עצמו ממשמורתו של האחראי
(ב) היכולת לדאוג בעצמו לצורכי חייו הבסיסיים

נספח 2

הנחיות לעובדים סוציאליים לחוק ההגנה על חוסים, להפעלת חוק העונשין תשל"ז-1977
תיקון 26 - פגיעה בקטינים ובחסרי ישע (1989)

הנחיות עובדת סוציאלית ראשית לחוק ההגנה על חוסים

חוק העונשין, פגיעה בחסרי ישע, הנו פרק בחוק הפלילי העוסק בעברות כנגד קטינים וחסרי ישע בידי האחראי להם. החוק מגדיר את סוגי העברות וקובע חובת דיווח על עברות אלו. החוק קובע מי חייב בדיווח, למי מדווחים ואת כללי הדיווח. עוד קובע החוק את רמת הענישה לעברות אלו, לפוגע בחסר ישע ולמי שכשל בדיווח.

סעיף 368א מגדיר מיהו חסר ישע ומיהו האחראי על הקטין או על חסר הישע.

סעיף 368ד - בעניין חובת הדיווח מפרט מי חייב בדיווח: חובת דיווח רגילה חלה על כל אזרח וחובת דיווח מחמירה חלה על כל נושא תפקיד.

מי חייב בדיווח?

- א. כל אזרח בוגר.
- ב. כל אנשי המקצוע.
- ג. האחראי על חסר הישע.
- ד. מנהל או איש צוות במעון, במוסד או בכל מסגרת טיפולית אחרת.

אילו עברות חייבות בדיווח?

- א. עברות של סיכון החיים והבריאות.
- ב. עברות מין.
- ג. נטישה או הזנחה (במעשה או במחדל).
- ד. תקיפה תוך גרימת חבלה, בין גופנית, בין נפשית.
- ה. התעללות גופנית, נפשית, מינית.

לתשומת לבכם: אין חובת דיווח בחוק על ניצול כלכלי, אולם יש לסייע לזקן שמשפחתו, חברות שיווק, שכנים וכיוצא בזה מנצלים אותו כלכלית.

כאשר מדווחים על מקרה לעובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים, חייב אותו עובד הסוציאלי להעביר את הדיווח על המקרה למשטרה, אך הוא גם רשאי לפנות בבקשה לוועדת פטור הקבועה בחוק לפטור אותו - אם זמנית ואם סופית - מלדווח על המקרה למשטרה.

ועדות פטור מחוזיות הוקמו מיד עם החלת חוק חסרי ישע על ידי שר המשפטים. בראש הוועדה עומד פרקליט בכיר מפרקליטות המחוז במשרד המשפטים, וחברים בה עובד סוציאלי מחוזי

לחוק ההגנה על חוסים וקצין אגף חקירות מחוזי במשטרה.

פעילות עובד סוציאלי על פי חוק ההגנה על חוסים

עובד סוציאלי לחוק ההגנה על החוסים אשר קיבל דיווח על חשד לפגיעה בחסר ישע, יבדוק:

- א. אם מדובר בחסר ישע.
- ב. אם מדובר בעברות המחויבות בדיווח.
- בהתאם לצורך, יתייעץ עם עובד סוציאלי מחוזי לחוק ההגנה על חוסים או עם העובד הסוציאלי הראשי לחוק ההגנה על חוסים.

חשוב לזכור: עובד סוציאלי לחוק ההגנה על חוסים אינו **חוקר** את האירוע במקום המשטרה.

פנייה למשטרה או לוועדת פטור

עם סיום הבדיקה הראשונית, העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים:

- א. **ידווח למשטרה.**
- או לחילופין -
- ב. **יפנה לוועדת פטור מדיווח.**

א. דיווח למשטרה

העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים ימלא דיווח למשטרה (נספח 3 - טופס דיווח למשטרה על זקנים חסרי ישע) וישלח אותו בהקדם למשטרה, בצירוף המלצותיו. במצבי חירום ידווח העובד הסוציאלי למשטרה טלפונית ויעביר בהקדם את טופס הדיווח. אם היה אותו עובד סוציאלי עד לפגיעה, הוא ימסור את עדותו במשטרה.

חשוב לזכור:

- לאחר פנייה למשטרה אין אפשרות לפנות לוועדת פטור.
- יש לעקוב אחר תוצאות הטיפול המשטרתי בתלונה.

ב. פנייה לוועדת פטור - 369(ו)

העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים ישקול לפנות בבקשה לפטור מחובת הדיווח במצבים האלו:

1. אם הדיווח למשטרה יגרום לסכנת חיים לחסר ישע או לבן משפחה אחר.
2. כאשר קיימת אלטרנטיבה טיפולית הנראית עדיפה ואפשרית, ללא הליך פלילי, בתנאי שהפוגע הודה בפרטי העברה, מוכן לקבל עזרה, והעובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים מתרשם שניתן לעזור.

דרכי פנייה לוועדת פטור:

בקשה לפטור זמני - אם התרשם העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים כי יש לבקש פטור זמני מחובת דיווח למשטרה בגלל עילה של סכנת חיים או בגלל צורך לבדוק בדיקה מעמיקה את האירוע לפני הדיווח למשטרה, או אם הוא שוקל לבקש פטור אך זקוק לפסק זמן כדי לבדוק זאת, יפנה העובד הסוציאלי מיידית ליושב ראש ועדת הפטור בפרקליטות המחוז במשרד המשפטים ויבקש לקבוע דיון.

לצורך הדיון יגיש העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים את החומר הרלוונטי בכתב (נספח 4 - טופס פנייה לוועדת פטור, שבו מפורטים הנתונים הנדרשים לדיון בוועדת פטור). אין צורך להציג נתונים על הנפגע שאינם רלוונטיים לבקשה.

בקשה לפטור קבוע - אם התרשם העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים כי ניתן לסייע לנפגע בעזרת התערבות טיפולית וכי הדיווח למשטרה יפגע במהלך הטיפול - יפנה לוועדת הפטור.

לצורך זה יצרף העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים תכנית טיפול ומידע על היות הנפגע מוגן מהמשך פגיעה.

אם דנה ועדת פטור בבקשה ואישרה את הבקשה, יפעל העובד הסוציאלי לחוק ההגנה על חוסים לפי החלטת הוועדה. אם לא אישרה הוועדה את בקשתו, הוא ידווח למשטרה.

נספח 3 טופס דיווח למשטרה (עמוד 1 מתוך 3)

אזהרה: טופס זה מכיל מידע מוגן לפי חוק הגנת הפרטיות.

מדינת ישראל
משרד הרווחה
השירות לזקן

ימולא ע"י עובד סוציאלי

דיווח על זקנים חסרי ישע

עפ"י חוק העונשין סעיף 368 ד'

עמוד 1

אל: משטרת ישראל

תחנה	משרד / מחלק	לידי

מאת:

שם עובד הסוציאלי	מקום וכתובת העבודה	טלפון/ים	פקס
נייד	תאריך הדיווח	שעת הדיווח	הערות

הדו"ח הועבר באמצעות:

הדואר	פקס	טלפון:	אחר
	לפקס שמספרו	דווח טלפונית ל:	פרט:

א. פרטי הזקן הנפגע*:

שם משפחה	שם פרטי	כתובת מגורים	טלפון בבית
מס' זהות	תאריך לידה	מקום הימצאו כעת	טלפון מגורים

ב. פרטי הפוגע**:

שם משפחה	שם פרטי	כתובת	טלפון בבית
מס' זהות	תאריך לידה	מקום עבודה	טלפון עבודה

ג. פרטי המדווח לעובד הסוציאלי (אם ידוע):

שם משפחה	שם פרטי	כתובת	טלפון בבית
מס' זהות	תאריך לידה	מקום עבודה	טלפון עבודה

* לכל נפגע, יש למלא טופס נפרד.

** אם יש פוגע נוסף, יש לציין בעמ' 2 בפרטי האירוע.

נספח 3 טופס דיווח למשטרה (עמוד 3 מתוך 3)

דף זה כולל נתונים על הנפגע:

דיווח על זקנים חסרי ישע (המשך)

עמוד 3

ג. היכרות קודמת של שירותי הרווחה עם המעורבים:

המטפח מוכרת	הנפגע מוכר	הפוגע מוכר
כן / לא	כן / לא	כן / לא
מידע על היכרות קודמת של שירותי הרווחה עם המעורבים		

הנפגע נחקר בעבר ע"י עובד סוציאלי:

שם עובד הסוציאלי			בתאריך		במקום
			שנה	חודש	יום

ז. המלצות עובד הסוציאלי למשטרה:

1. המלצות לגבי החקירה לערוך חקירה משטרתית דחופה		2. המלצות לגבי הנפגע לחקור בדחיפות את הנפגע	
אין דחיפות לביצוע חקירה		לבצע חקירה: בבית הנפגע במעון לזקנים במקום אחר	
לא לחשוף את שם המדווח			
לערוך חקירה ראשונית סמויה			
לערוך התייעצות טלפונית דחופה עם עובד הסוציאלי		לתאם את החקירה עם: שם: טלפון:	
לדווח בהקדם לעובד הסוציאלי על הכוונה לשחרר את הפוגע החשוד		לתאם את החקירה עם: שם: טלפון:	
אחר (פרט)			
3. המלצות עובד הסוציאלי לגבי החשוד בפגיעה לשקול מעצרו			
לשקול הרכתו מהבית			
לאסור עליו להתקרב:		למקום מגורי הנפגע	למקום שהות הנפגע
להתנות שחרורו, בהתחייבות לשתף פעולה עם עובד הסוציאלי		למקום לימודי הנפגע	
להמליץ לבית המשפט על שליחתו לאבחון			
להזהירו מפני פגיעה נוספת בזקן או באחר			
אחר (פרט)			

ז. המשך טיפול ע"י עובד הסוציאלי בזקן הנפגע:

לחקר		שם עובד הסוציאלי		כתובת משרדו
טלפון		איתורית	פקס	טלפון נייד

תאריך			שם עובד הסוציאלי המדווח	חתימת עובד הסוציאלי המדווח
שנה	חודש	יום		

נספח 4 טופס פנייה לוועדת פטור

לכבוד
יו"ר ועדת פטור
פרקליט מחוז
משרד המשפטים

שלום רב,

הנדון: פניה לוועדת פטור (עפ"י חוק העונשין) בענין פגיעה בחסר ישע

- פרטי הנפגע, שם משפחה, שם פרטי, מס' ת"ז, תאריך לידה, כתובת מגורים.
- רקע משפחתי, תיאור מצבו של הנפגע המנמק היותו חסר ישע.
- סיבת הפניה, תיאור האירוע/ים שבגינם יש חשד לפגיעה בחסר ישע.
- פרטי החשוד בפגיעה, שם, קרבה לנפגע, מערכת היחסים עם הנפגע, האם היו בעבר אירועים שהצביעו על חשד לפגיעה.
- קשר עם מחלקת הרווחה ו/או גורמים טיפוליים אחרים (בעבר, בהווה).
- תלונות במשטרה, אם היו.
- פעולות שננקטו ע"י עובד הסוציאלי מאז קבלת הדיווח.
- עמדתו של הנפגע (אם ניתן לקבל).
- המלצה ונימוקים לפטור מחובת דיווח.

שם עובד הסוציאלי:

טלפון משרד:

טלפון נייד:

דואר אלקטרוני:

העתק: עובד סוציאלי מחוזי לחוק ההגנה על חוסים.
פניה לוועדת פטור בענין פגיעה בחסר ישע